

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Vammaisjärjestö

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lapsen näkökulmasta selkeitä parannuksia. Säännökset lapsen asumisen tuesta (pykälät 14.4 § ja 15 §) on hyvä koota yhteen omaan pykäläänsä, mikä ohjaa ensisijaisesti tukemaan vahvoilla palveluilla vammaisen lapsen asumista oman perheensä kanssa.

Esteettömän asumisen tuki myös toisen vanhemman kotiin on tärkeä parannus. Tässä on kuitenkin otettava huomioon, että esteettömän asumisen tuki tulee myöntää myös siinä tapauksessa, kun kyse ei ole vuoroasumisesta. Joka toinen viikonloppu etävanhemmallaan oleva lapsi tarvitsee esteettömän liikkumisen tuen. Kun viikonloput alkavat sujua, voi etävanhemman luona vietetty aika lisääntyä. Jos esteettömän asumisen tukea ei saa pelkällä joka toinen viikonloppu toteutuvalla vierailulla, voi etävanhemman luona vierailu jäädä toteutumatta, mikä ei ole lapsen edun mukaista.

Lisäksi liikkumisen tuen joustava käyttö on hyvä uudistus. Hyvää on myös mahdollisuus liikkua yksilöllisen tarpeen mukaan koko maassa eikä vain lähikunnissa.

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lain perusteluosassa on selkeästi ollut eri kirjoittajia, mikä näkyy tekstin epäyhtenäisyytenä ja horjuvuutena. Tekstiin on jäänyt ajatuksia ja lauseita, jotka eivät kuulu hyvään lakitekstiin. Tämä tulee tekemään lain tulkinnasta epäyhtenäistä. Teksti sisältää lukuisia konditionaaleja, joille on ominaista, että tulkinnan määrä lisääntyy. Nämä kaikki pitää korjata lopulliseen tekstiin: tulisi- tulee, pitäisi - pitää jne.

Lisäksi osa pykälistä niin yleisluontoisia, että lain konkreettinen soveltaminen on haasteellista. Tämä tulee aiheuttamaan yhdenvertaisuuden vaarantumisen hyvinvointialueiden välillä.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Eri vammoja tai niiden astetta ei voi arvottaa keskenään, vaan yksilöllisyys tulee aina ottaa huomioon. Lain tarkoitus on toimeenpanna YK:n vammaissopimusta maassamme, mutta sen kaikkia velvoitteita ei ole huomioitu. Lain sisällä on yhdenvertaisuutta rajaavia elementtejä kuten ikärajaus ja voimavararajaus.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

STM:n osallisuustyöryhmän loppuraporttia ei ole käytetty riittävässä määrin tämän esityksen pohjana, vaikka osallisuustyöryhmän loppuraportti oli monen tahon yhteinen kanta ja sitä kannatettiin lausunnoissa laajasti.

Olennaisin näistä on muutosehdotus, jonka mukaan asiakkaan esittämästä avun ja tuen tarpeesta tai palvelun toteuttamistavasta voitaisiin palveluista päätettäessä poiketa vain perustellusta syystä ja tämä syy on kirjattava päätökseen. Tähän esitykseen ei kuitenkaan ole otettu mukaan näitä osallisuustyöryhmän ehdotuksia, vaikka ne saivat laajaa kannatusta myös lausuntokierroksella.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakia ei voi kirjoittaa niin, että oikeuksista säädetään pelkissä perusteluissa, mutta oikeutta ei mainita itse pykälässä. Vammaispalvelulaki on toissijainen eikä tämän lain perusteella haeta palvelua muuten kuin todelliseen tarpeeseen. Siksi perusteluissa s.161 oleva virke "Esimerkiksi pelkkä aistivamma, kehitysvamma tai liikuntavamma ei automaattisesti oikeuttaisi palvelun saamiseen."

tulee poistaa. Sen vaarana on, ettei kuulovammainen lapsi saa tämän lain perusteella tarvitsemiaan palveluja.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

§7 Valmennus

2.

§ 16 Oikeus esteettömän asumisen tukeen molempien vanhempien kotona

3.

-

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

§7 Pykälässä perustellaan, kenellä on oikeus palveluun. Tämä tulee kirjata seuraavasti: "Vammaisella henkilöllä on oikeus saada valmennusta yksilöllisen tarpeen mukaan." Välttämättömyyden kirjaaminen pykälään kahteen kertaan heikentää subjektiivista oikeutta ja siirtää välttämättömyyden todistamisen hakijalle. Subjektiivisen oikeuden perustelun ei pidä olla vanhemman sanoittamisen ja osaamisen varassa, jolloin perheet asetetaan eriarvoiseen asemaan keskenään.

Samaan pykälään on upotettu sekä subjektiivisia oikeuksia että harkinnanvaraista valmennusta, joka tulee hankaloittamaan lain soveltamista.

2.

-

3.

-

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Aistivammat puuttuvat kokonaan soveltamisalan vammaisen henkilön määritelmästä. Tämä tulee korjata lakiehdotukseen korvaamalla nykyinen vammaisen henkilön määritelmä YK:n vammaissopimuksen määritelmällä.

Lain soveltamista vaikeuttaa soveltamisalapykälän (2 §) tulkinnanvaraisuus ja vammaisen henkilön määritelmän monimutkaisuus. Ne uhkaavat jättää vamman vuoksi välttämättä palveluita tarvitsevia ihmisiä lain soveltamisen ulkopuolelle.

Vammaispalvelulain perusteella palvelut eivät ovat maksuttomia vammaiselle henkilölle. Soveltamisalan tiukka määritelmä siirtää osan palvelua tarvitsevista maksullisen sosiaalihuollon piiriin, mikä vaarantaa vammaisen henkilön jo nyt niukan toimeentulon. Tähän asti oikeuskäytäntö on tukenut myös sitä, että vammaisen henkilön taloudellinen tilanne ratkaisee vammaisen henkilön hyväksi sen, minkä lain perusteella palvelu myönnetään. Ilmaisen palvelun siirtyminen maksulliseksi on suuri uhka.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Nykytilanteessa erityisesti sisäkorvaistutelapsille ei myönnetä viittomakielen tai tukiviittomien opetusta sillä perusteella, että kuulonkuntoutuksessa sitä ei katsota tarpeelliseksi kuntoutuksen näkökulmasta. Kielen ja kommunikoinnin opetuksessa lääketieteellisen näkemyksen ei tulisi olla määräävä asiasta päätettäessä. Jyväskylän yliopiston ja Niilo Mäki -instituutin yhteisesti toteuttamassa Viittomakieltä omaksuvien lasten kielellisen kehityksen arviointi, kartoitus ja tukitoimenpiteet- eli Vikke-hankkeessa tehdyn kartoituksen mukaan lasten viittomakielen kehityksessä on viivettä pääosin siksi, että viittomakielen opetusta on saatu epäsäännöllisesti tai vähemmän kuin on haettu.

Kokonaisedullisesta näkökulmasta katsottuna riittävä valmennukseen panostaminen varhaislapsuudessa säästää kalliilta korjaavilta ja usein tehottomilta tukitoimilta tulevaisuudessa.

MUUTOSEHDOTUS 7 §:

Viittomakielen opetus ja kommunikoinnin ohjaus sekä muu valmennus

Valmennus on tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu, jonka tarkoituksena on vahvistaa vammaisen henkilön itsenäisessä elämässä tarvitsemia taitoja sekä perheen valmiuksia tukea vammaista henkilöä erilaisissa elämäntilanteissa. LISÄYS: Vammaisella henkilöllä on oikeus saada tarpeensa mukaisesti viittomakielen opetusta ja kommunikoinnin ohjausta valmennuksen yhtenä toteuttamisen muotona.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada valmennusta, jos hän tarvitsee sitä:

- 1) tavanomaisessa elämässä tarvittavien taitojen opetteluun;
- 2) LISÄYS: viittomakielen omaksumiseen ja kommunikointiin;
- 3) elämän merkittäviin muutostilanteisiin.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Maksuttomuuden säätäminen vammaispalvelulaissa on tarpeellista silloin, kun vammainen tai pitkäaikaissairas lapsi tarvitsee kuntouttavaa varhaiskasvatusta, mutta ei päivähoitoa. Esimerkkinä tilanne, jossa lapsen vanhempi toimii omaishoitajana, jolloin ei ole päivähoidon tarvetta. Kuitenkin on lapsen edun mukaista osallistua kuntouttavaan varhaiskasvatukseen.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

Asumisen tuki (14 §) on lakiehdotuksen palveluista selkeästi yleisluontoisin ja epäkonkreettisin. Asumisen tuen tapoja tai muotoja ei määritellä ollenkaan. Tämä on epäkohta, sillä ehdotettu pykälä ei tue lain soveltajia yhdenmukaisten palvelujen järjestämisessä. Se vaikeuttaa asumisen tukea tarvitsevien vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia hakea asumisen tuen palveluita.

Perustelutekstissä (s. 211) todetaan: ”Jotta säännös mahdollistaisi asumisen tuen jatkuvan kehittämisen, säännöksessä ei yksityiskohtaisesti määritellä asumisen tuen malleja ja toteuttamistapoja.” Tämä perustelu on ontuva, sillä palveluita ja tukimuotoja voidaan kehittää, vaikka toteuttamistapoja olisikin määritelty.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

-

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

-

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

-

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

-

Suokas Sari
Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry